

DE
ON
ZICHTBARE
EIK

Ria Blom

Honderd jaar tussen boeren en buren 1843 -1944

Ria Blom

DE
ON
ZICHTBARE
EIK

Honderd jaar tussen
boeren en buren
1843 - 1944

A society grows great, when old men plant trees,
the shade of which they know they will never sit in.

Inhoud

Inleiding		4
1. Op het Drouwendermoeras	1843 - 1863	8
2. Van het veen naar het zand	1863	28
3. Dienstmeid in Buinen	1863 - 1864	40
4. Van dienstmeid naar 'landbouwersche'	1864 - 1882	48
5. Oude gebruiken en vreemde zeden	1882 - 1900	70
6. Ootien Warringa	1900 - 1927	96
7. Donkere tijden voor Jantien en Buinen	1927 - 1944	114
Epiloog		132
Bijlage. Bewoning Buinen 1887		134
Bijlage. Toelichting illustraties		146
Bedankt		147
Noten		148
Bronnen & Literatuur		154

Inleiding

In het eeuwenoude Drentse dorp Buinen woon je niet in je eigen huis, ook niet als je het al twintig jaar in bezit hebt. Het blijft het huis van de vorige bewoners of de mensen die er daarvoor woonden.

Een oude man uit het dorp vertelde mij dat ik in de boerderij van zijn ootien woonde. Zij was hier op haar honderdste gestorven in de bedstee in het voorhuis. Deze ootien, het Drentse woord voor (over)grootmoeder, was Jantien Martens. In de boerderij van Jantien ging ik op zoek naar haar wereld en haar eeuw.

Een rij imposante eiken gebinten houdt de hoeve van Jantien al meer dan driehonderdvijftig jaar overeind. De smalle deurtjes van de bedstee waarin Jantien sliep, waren er nog toen wij onze intrek namen in de rietgedekte boerderij. De bedstee zelf was omgebouwd tot een kast met daarin een smalle steile trap naar de eerste verdieping. Het keukentje van Jantien was omgetoverd tot badkamer met ligbad. Van de tegels die op de schouw in de ruime woonkeuken zaten, lagen alleen nog scherven in een doosje op zolder. Toen we er nog niet zolang woonden, kwam een hoogbejaarde kleindochter van Jantien op bezoek. Ze schuifelde met haar rollator over de Italiaanse plavuizen door het huis van haar ootien. In het schuurgedeelte van de boerderij, waar inmiddels een keuken was geïnstalleerd en vloerverwarming was aangelegd, verzuchtte ze: 'Als die oude mensen dit eens hadden kunnen zien.' Ze liet in het midden of ze een positief of negatief oordeel over de ingrepen geveld zouden hebben.

een prachtmens die 'de vetslief in handen had'

Jantien Martens stierf in het voorjaar van 1944. Onder grote belangstelling werd ze begraven in het naastgelegen Borger. Jantien werd geboren op het Drouwendermoeras, dat later Drouwenerveen werd genoemd. Tijdens haar leven veranderde haar geboorteplaats van een kleine nederzetting aan de rand van een immens hoogveenmoeras in een boerendorp met vruchtbare landbouwgrond. Van het veen verhuisde ze naar het zes kilometer verderop gelegen Buinen. In de tachtig jaren dat ze daar woonde, zag ze een geïsoleerd gehucht bestaande uit zo'n veertig boerderijen veranderen in een dorp met moderne boerderijen, burgerhuizen, een haventje en een treinstation.

Jantien trouwde, kreeg kinderen, verloor een kind, werd weduwe, trouwde opnieuw, kreeg kleinkinderen. Nazaten herinnerden zich ootien, die tot op hoge leeftijd hen allemaal bij naam kende, als de oude vrouw over wie altijd gezegd werd dat ze streng, rechtvaardig, zorgzaam en zuinig was. Ook zou ze vooruitstrevend geweest zijn. Ootien was een prachtmens die 'de vetslief in handen had' vertelde een kleinzoon, oftewel zij was de baas in huis.

Jantien was het grootste deel van haar leven een Drentse boerin op de Hondsrug. Het leven van deze gewone boerin vormt de leidraad in dit verhaal. Als Jantien van Drouwenerveen naar Buinen vertrekt, verhuist het verhaal

Spelling van namen

Hoewel Jantien haar hele leven bijna nooit bij haar doopnaam genoemd werd, is omwille van de duidelijkheid ervoor gekozen haar steeds Jantien te noemen. Ook voor de andere eigennamen worden zoveel mogelijk de doopnamen gebruikt. Wat betreft de familienaam of voornaam is geprobeerd steeds één spelling te hanteren. De ambtenaren van de burgerlijke stand van Borger waren heel wat minder consequent. Zo spelden ze de familienaam Geuchien als Geuchies of Geugien. Iemand die Marchien heette, werd net zo makkelijk Margien of Marregien. Hendrik werd Hindrik, de familie Hagting werd Hagtig en Lukas werd in het ene document met een k geschreven en in het andere met een c. Onder invloed van het Drentse dialect kon de achternaam Kruize zomaar in Kroeze veranderen. De in dit boek gekozen spelling is de grootste gemene deler van alle varianten die in de akten van de burgerlijke stand en bevolkingsregisters te vinden zijn.

De geboorte-akte van Jantien uit 1843 zoals die te vinden is via de website www.drentsarchief.nl. Door middel van een paar muisklikken kunnen met behulp van de gedigitaliseerde geboorte-, huwelijks- en overlijdensregisters hele stambomen worden samengesteld.

met haar mee. Het honderdjarige leven van Jantien is onlosmakelijk verbonden met de honderdjarige geschiedenis van haar kleine wereld op de Hondsrug: haar geboortedorp op het veen en het zanddorp waar ze het grootste deel van haar leven doorbracht. Met behulp van een nauwkeurige bestudering van deze twee kleine gemeenschappen wordt de wereld van Jantien ingekleurd. Waar het bronnenmateriaal het toelaat, komen we dichtbij Jantien. Op andere momenten komen we niet verder dan de lotgevallen van een buurvrouw of een andere dorpsgenoot.

Vijf zwart-witfoto's vond ik van Jantien. Foto's die gemaakt zijn, toen ze al stokoud was. Ze kijkt me aan, maar geeft niets prijs. Haar wereld kreeg kleur met behulp van interviews met oude Buuners. De verhalen van hun grootouders gaven een inkijkje in de negentiende eeuw. Krantenknipsels berichtten over dorpsruziës, brand bij de burens en familiedrama's. Haar eeuw kwam verder tot leven in de archieven van de boermarke en in de artikelen van schrijver en tijdgenoot Harm Tiesing uit Borger. Bepaalde gebeurtenissen zijn typisch voor Drouwenerveen of Buinen, andere verhalen speelden zich ook af in andere dorpen op het (Drentse) platteland. Sommige gebeurtenissen zijn nog opgeslagen in het geheugen van een oude dorpsbewoner, de meeste verhalen zijn onbekend bij de huidige dorpingen.

Van het veen naar het zand

1863

Ieder jaar konden de dienstboden begin mei van diensthuis wisselen. In 1863 begon Jantien een nieuwe baan als dienstmeid bij Gerrit Haddering en zijn zus Hillechien in Buinen. Vroeg in de ochtend ging ze op pad naar de boerderij, waar ze de rest van haar leven zou blijven.

Naar Buinen

Gekleed in een lange wollen, gestreepte rok, een warm jak, houten klompen aan haar voeten en een dun mutsje op haar hoofd, vertrok Jantien te voet vanuit Drouwenerveen. Een boerenwagen als transportmiddel werd alleen bij bijzondere gelegenheden ingezet. Het was een uurtje lopen. Er waren meerdere routes die naar Buinen leidden. Behalve de dijken, die vooral gebruikt werden om koeien naar de weilanden te brengen, waren er allerlei paden en slootvonders die door voetgangers gebruikt werden. Jantien kende al die paadjes op haar duimpje. Ze kwam haar hele leven al regelmatig in Buinen voor familie- of vriendenbezoek en ook haar vorige dienstbetrekking was in Buinen.

Het eerste deel van de route voerde over de holle veenweg die van Drouwenerveen naar Buinerveen liep. De weg was, met uitzondering van mooie zomerdagen, altijd modderig. Jantien kwam langs het schooltje van Drouwenerveen waar haar oude schoolmeester Mulder nog altijd het hoofd van de school was.

In Buinerveen aangekomen, nam Jantien de dijk in westelijke richting die haar het Hunzedal invoerde. Het was een van de verbindingswegen tussen het veen aan de oostkant en de zanddorpen op de Hondsrug aan de westkant. Begin mei was de dijk nog niet vertrappeld door koeien maar goed begaanbaar. Het dijkje voerde eerst door de natuurlijke groenlanden die het kronkelende Oude Diepie, een zijtak van het Achterste Diep, omzoomden.

Slootjes, aarden wallen en elzen begrensd de percelen van de verschillende eigenaren.

De meeste percelen, eigendom van Buiner boeren, waren in gebruik als hooilanden en weilanden. De weilanden waren niet strak als biljartlakens, de koeien liepen tussen het kreupelhout. Vanaf de dijk waren ze in de zomermaanden soms niet te zien tussen al het groen. Op warme dagen stonden de beesten tot hun buik in de beekjes. Sommige stukken waren verwilderd met bulten van een meter hoog waarop wilgen, gagel, distels, dopheide, pitrussen en andere wilde grassen groeiden. Sommige van die ruige groenlanden waren met veel moeite omgegraven of geploegd en konden binnenkort ingezaaid worden met raapzaad of boekweit. Jantien stak het Oude Diep over via een houten vlonder. Als ze even stil bleef staan, zag ze tussen de waterplanten een vis zwemmen en insecten boven het water heen en weer vliegen. Iets verderop stond een ooievaar bij het water, klaar om een kikker te vangen. Jantien vervolgde haar weg verder over de dijk, door de groenlanden. Nu, zo aan het begin van de weidetijd was het landschap nog open. In de lagere gedeelten zocht een koe naar het schaarse malse gras. De madeliefjes bloeiden al.

Rechts lagen de wat lager gelegen, moerassige Vledders en de Elsbroeken. Links lagen de hoger gelegen Koetangen. De namen verwezen naar de bodemgesteldheid: een vledder of broek betekende dat de bodem moerassig was. De els staat graag op zo'n drassige ondergrond. Een tange verwees naar

een smalle zandrug. Verder westwaarts bracht een vlondertje over het Achterste Diep, hier ook Groote Diep genoemd, Jantien naar een pad dat tussen de Noordveenen en de Kwablanden door liep. In de drassige Noordveenen lagen turfputten waar de Buuners straks in de zomer weer turf voor eigen gebruik zouden gaan graven.²⁶

In de verte hoorde Jantien het zingen van de koedrijvers die over de Koedijk liepen. De jonge ventjes waren al vroeg vanuit Buinen met een paar koeien op weg gegaan naar een weiland van hun baas. Van ongeveer 1 mei tot 1 november werden de melkkoeien naar de wei gedreven om daar de dag door te brengen. De koeherders moesten erop toezien dat de koeien niet op het verkeerde perceel graasden. Aan het einde van de dag brachten ze de runderen weer terug naar de stal waar de koeienpoep werd opgevangen. Mest was een onmisbaar element in het landbouwsysteem van de Buuner boeren.

Jantien kon nu het dorp zien liggen, ingenesteld tussen twee boomloze vlakten: de Noordes en de Zuides. Op deze hoger gelegen essen lagen de akkers. De bovenlaag was arme zandgrond, daaronder zaten keileem en heel veel keien. Om iets te kunnen verbouwen op deze bodem was bemesting essentieel. Jaar in jaar uit werden vrachten dampende mest op de akkers gebracht en zo was de es, 'het land waarvan men eet', steeds een beetje hoger komen te liggen.

de intense geur van dieren en van mest

Buinen was een oud dorp waar voorwerpen afkomstig uit de steentijd en munten uit de zestiende eeuw in de bodem waren gevonden.²⁷ In 1863 was Buinen in veel opzichten hetzelfde dorpje als waar Jantien haar ouders elkaar veertig jaar geleden ontmoet hadden. Vlakbij het dorp aangekomen, lagen links en rechts de goorns, de tuintjes waar Buuners aardappelen, wortelen, bonen en boerenkool verbouwden.

Het dorpsbeeld werd bepaald door bomen, onregelmatig verspreid staande strogedekte boerderijen en houten schuren. De boerderijen lagen in de lengte langs de weg of met de brede baanderdeuren, de toegang tot het schuurgedeelte, naar de straat toe. Hekwerk en aarden wallen begrensden de erven.

Het dorp was zonder ruimtelijk plan in de loop der eeuwen tot stand gekomen. Een schrijver vergeleek de ordeloze ligging van de boerderijen met een kudde rustende schapen.²⁸ Geen bouwvoorschriften maar materialen die in de natuur voorhanden waren, bepaalden hoe de boerderijen eruit zagen. Tussen de onsamenhangende bebouwing was veel ruimte voor de veestapel van de Buuners. In het dorp hing altijd de intense geur van dieren en van mest. Bij de boerderijen stonden kalfjes in een weiland, een geit zat aan een touw, op ieder erf scharrelden kippen, een hond zat bij de baander, varkens lagen in hun hok, paarden stonden klaar om in actie te komen op het land of om ingespannen te worden

4 Van dienstmeid naar 'landbouwersche' 1864 - 1882

Als echtgenote van de heer des huizes had Jantien haar spullen mogen verhuizen van haar kledingkist naar het grote kabinet dat in de woonkeuken stond.

Ook het metalen blik waarin haar oorijzer was opgeborgen, kreeg een plaats in het kabinet. Haar taken waren hetzelfde gebleven, ze voerde ze alleen niet meer uit als dienstmeid maar als 'landbouwersche'. Het fleurige vrijstertje zou na het huwelijk moeten veranderen in een hard werkende echtgenote die 'zuinig tot en met en uiterst sober was in haar persoonlijke eisen.'³⁹ Voldeed ze aan deze verwachting? Jantien was nu niet meer een tijdelijke inwonster van Buinen, maar het dorp was haar definitieve woonplaats geworden.

Esdorp Buinen

Buinen was een zogenoemd esdorp met zijn twee essen en met een enorme oppervlakte aan groenlanden die zich uitstrekten ten oosten en noorden van het dorp.⁴⁰ Bij het esdorp hoorden ook de met heide en grassen begroeide veldgronden die ten westen en zuiden van het plaatsje lagen: het Buinerveld. In 1864 bestond het dorp uit zo'n vijfenveertig grote en kleine boerderijen. Er stonden een kleine zestig huishoudens geregistreerd. Het inwoneraantal was ongeveer 250 uitgezonderd de inwonende dienstknechten en dienstmeiden.

Dorpsgenoten en familie

Veruit de meeste mannen en jongens in het dorp heetten Jan. Als meisjesnaam kwam Jantien, of Jantje, het vaakst voor. Harm kwam veelvuldig voor, net als Lukas en Geesien. Namen als Hendrik, Albert en Geert kwamen, ook in de vrouwelijke varianten, Hendrikje, Albertien en Geertien, steeds terug.

De traditie van het vernoemen van de ouders leverde neven en nichten met exact dezelfde voor- en achternaam op. Het geven van bijnamen was dan ook geen overbodige luxe in een dorp als Buinen, het diende een praktisch doel. Hoe werd Jantien genoemd? De Jantien van Gerrit: 'Gerrit zien Jain'?

Familie was nooit ver weg in Buinen. Naast de boerderij van Jantien, op Lutke-Haddeering, woonde Jan Speelman, een achterneef van Gerrit. Aan de overkant woonde een oude tante van Gerrit. Deze tante Geesien, Geesimeu, woonde hier met haar zoon, een neef van Gerrit, en vier kleinkinderen. Verderop in het dorp, richting Borger woonden Gerrit zijn oom Hendrik Oldenbeuving en neef Geert met zijn vrouw en kinderen. In dezelfde hoek woonde ook tante Jantien Bruins-Oldenbeuving. Bij haar woonden haar zoon Lukas met zijn vrouw, de geboren en getogen Buinense Aaltien Kornelius, en hun pasgeboren dochtertje. Zo waren er al vier huizen bewoond door Gerrits neven en nichten.

Hoe het precies zat met de familierelaties in het dorp, is niet eenvoudig vast te stellen in de wirwar van wisselende achternamen. Aan het begin van de negentiende eeuw was het heel normaal om als familienaam de voornaam van je vader te gebruiken, je beroep als achternaam te kiezen of bijvoorbeeld de benaming van de plaats waar je woonde aan te nemen. Sommigen gebruikten verschillende achternamen.

1. Geugien/ Hooiveld	13. Huizing-Schuiling (tante en neven en nichten)	23. ? (eigendom Venema, sloop 1872)	34. Sijbring (eigendom Robaard)
2. Oldenbeuving (oom)	14. Heming-Marissen	24. Marissen-Nijman	35. Meursing (tapperij)
3. Bruins-Oldenbeuving (tante)	15. Dolfig-Heming	25. Kloosters (weduwe R. Aling) (eigendom Stel)	36. Kornelius
4. Schut (sloop 1874)	16. Wilting-Gorting	26. Luchies (weduwe W. Aling)	37. Komduur-Bruins/ Vijfschaft
5. Bosveld (eigendom Meursing, sloop 1883)	16a. Meijering-Meijering (tapperij)	27. School	37a. Sanders-Huizing
6. Westerling (eigendom Robaard)	17. Tiesing (weduwe Venema) (eigendom Abbing)	28. ?(eigendom Smid, sloop 1870)	38. ? (eigendom Van Norg, sloop 1867)
7. Jalving	18. Marissen-Kamps	29. Kuiper	39. Braam/ Wever
8. Timmermans	18a. Wessels	30. Scheperij (C1234)	40. Meursing
9. Nijmeijer	19. Warringa	31. Abbing	41. Jalving-Hepping
10. Warrink (eigendom Speelman)	20. Hooiveld/ Nijmeijer-Meijering	32. Bartels-Reuling	42. Schipper
11. Jantien en Gerrit (Groot-Haddering)	21. Meijering-Dilling	32a. Hagedoorn-Oldenbeuving (tante)	43. Speelman-Marissen
12. Speelman (Lutke Haddering)	22. Kremers (eigendom Nijmeijer, sloop 1874)	33. Copinga	44. Daling
			X Oude schepershuis

Ook toen in 1811 het registreren van een vaste achternaam verplicht werd, bleven de familienamen wisselen door inconsistenties, schrijffouten en vergissingen.

De familie van Jantien was goed vertegenwoordigd in Buinen. Vlakbij Jantien woonde haar neef Harm Huizing met zijn zwangere vrouw. Harm was één van de negen kinderen van Jantien haar tante Jantien. Verspreid over Buinen woonde er een aantal neven en nichten Huizing. Dezelfde familienamen en dezelfde voornamen bleven zo terugkomen in het dorp.⁴¹

Een kwart van alle huisgezinnen was familie van Jantien en Gerrit. Een andere familie die goed vertegenwoordigd was in Buinen, was de familie Heming. Aan het lichtjes omhoog lopende zandpad richting de goorns woonden Jan Heming en zijn vrouw Annechien Marissen. Verspreid over een tiental boerderijen woonden broers, zussen, zwagers, schoonzussen en neefjes en nichtjes van Jan en Annechien. Twee van deze neven en nichten trouwden zelfs met elkaar. 'Neef en nicht vrijt licht', werd dan gezegd. Een paar families maakten de helft van de dorpsbevolking uit. Ze waren al een aantal generaties lang verknoopt met de Buiner grond en door huwelijken met elkaar.

Als er een nieuwe familienaam in het dorp geïntroduceerd werd, dan was dat omdat de nieuwkomer trouwde met iemand uit Buinen. Zo arriveerde Evert Geugien uit het koninkrijk Hannover rond 1860 in Buinen. Hij trouwde

in 1864 met de Buinense Anna Helena Hooiveld en kon blijven als de strodekker van het dorp. Timmerman Jannes Warringa uit Odoorn verwierf een plekje in het dorp door te trouwen met de Buinense Anna Marissen. Henderikus Sijbring sloeg als 26-jarige de 22 jaar oudere Johanna Robaard aan de haak. Een leeftijdsverschil tussen huwelijkspartners was niet ongewoon in Buinen, maar meestal was de bruidegom ouder dan zijn bruid. Toen Johanna overleed, erfde Sijbring een huis en kon hij zo in het dorp blijven.

Berend Wolters kwam uit Gasselte en werkte al sinds zijn zestiende bij de boeren in Buinen. Hij was een zeer gewaardeerde arbeider. Hij had zijn plekje verdiend in de Buinense samenleving door zijn betrouwbaarheid, zijn reputatie als harde werker en door te trouwen met een Buinense meid.⁴² Een geval apart was de familie Schut. Deze familie woonde sinds een aantal jaren in het dorp en was niet gerelateerd aan een andere inwoner. Lukas Schut vestigde zich als (hoef)smid; een ambacht waaraan duidelijk behoefte was in een dorp waar de boeren met paarden het land bewerkten, waar gereedschappen als spaden en bijlen gebruikt werden en de ploeg regelmatig een slijpbeurt nodig had.

Familienamen als Gorting, Hepping en Heming, die al sinds de zeventiende eeuw in Buinen voorkwamen, verdwenen toen er geen mannelijke erfgenamen waren.⁴³ Andere namen verdwenen even snel als ze gekomen waren, meestal betrof het arbeiders die na één of na een paar dienstjaren verder trokken.

PROVINCIALE DRENTSCHE ASSER COURANT.

Scheperlij - Buinen.

De Notaris VAN ROIJEN te Borger zal, op
Vrijdag 5 November 1886,
des morgens 10 uur, ten huize van den Kastelein
H. MEIJERINGH te Buinen, bij inzate publiek
veilen:

Een Huis, Erf en Hof

te Buinen, met diverse
perceelen uitmuntend
Groenland, Bouw-
land, Gorengroend,
Bosch en Veldgrond

aldaar, zooals een en ander door den tegenwoordigen
Schaapherder JALVING wordt bewoond en gebruikt.

Scheperlij - Buinen.

De Notaris VAN ROIJEN te Borger zal, op
Vrijdag 19 November a.s.,
des morgens 10 uur, ten huize van Jb. MEURSING
Jr. te Buinen, bij palmslag publiek verkoopen:

De navolgende

ONROERENDE GOEDEREN,

behoorende tot de Scheperlij
te Buinen, ingezet op de
prijzen daarachter vermeld,
als: **Huis, Erf en Hof,**
te zamen groot 0.32.70, in

2 perceelen, f 640; eenige perceelen **uitmun-**
tend Groenland, als: het Landje, groot 3.32.40,
in 3 perceelen f 869; het Maatje, groot 0.81.20,
in 2 perceelen f 452; de Horn, groot 0.74.00, in
7 perceelen f 945; de Voerhorn, groot 0.08.60,
f 95; **Bouwland**, als: de Goren, groot 0.05.50,
in 2 perceelen f 67; de Munkakker, groot 0.31.90,
f 55; 't Veld b/d Munkakker, groot 0.18.50, f 3;
Bouwland Nijeseh, groot 0.60.80, in 3 perceelen
f 140; Uitkamp, groot 0.61.60, in 3 perceelen
f 113; **Boschgrond**: de Steegbrink, groot 0.51.60,
in 3 perceelen f 403; **Veldgrond**: de Tip daar-
naast, groot 0.23.80, f 40; idem b/d Walakkers,
groot 0.60.40, f 25, en een perceel grond, de Pol,
groot 0.39.30, f 45.

Vooraf zullen alsdan, 's morgens 9 uur, publiek
worden verkocht:

11 Eikenboomen,

staande bij het Schepershuis.

Een in 1886 ingevoerde merkenwet moest de daadwerkelijke verdeling en ontginning van de schrale veldgronden een laatste zet geven. De volgende stap zou dan volgens de kamergeleerden de opheffing van de boermarkes zijn; als beheerders van de gemeenschappelijke gronden zouden ze overbodig worden. De boermarke van Buinen liet zich niet opjatten en al helemaal niet overbodig maken. Er werden kleine stapjes gezet: zo hadden ze de scheperij op de brink laten veilen bij kastelein Meijeringh.⁷⁸ De schaapherder van Buinen moest vanaf dat moment zijn eigen woonruimte organiseren. Voorafgaand aan de veiling waren elf eikenbomen die bij het huis van de herder stonden, te koop aangeboden.

De ‘bouw’, oftewel de roggeoogst vond nog altijd plaats volgens de door de boermarke opgelegde regels. Het geluid van de boerhoorn bepaalde traditiegetrouw het verloop van de oogstdagen. De boerhoorn klonk bij aanvang van de dag als teken dat het tijd was om te ontbijten. Het volgende signaal betekende dat het werk, het maaien van het koren, moest beginnen. Voor begin en eind van de middagpauze op het land werd ook weer op de hoorn geblazen. Aan het einde van de dag klonk de boerhoorn voor de laatste keer ten teken dat het werk gedaan was. Als het ging regenen werd opnieuw op de hoorn geblazen om het werk af te breken. De boerwerken, zoals het onderhoud van paden en bruggen, werden uitgevoerd als men daartoe opgeroepen werd. Dat het gezag van de boermarke groot was en het niet opvolgen van de door de boermarke opgestelde regels niet geaccepteerd werd, merkte boer Abbing.

De Abbing affaire

In december 1885 stonden twee mannen van begin twintig, uit Buinen voor de rechter.⁷⁹ De twee dienstknechten werden ervan beschuldigd vernielingen te hebben aangericht bij boer Abbing. Lukas Abbing woonde met zijn 35-jarige zoon Hendrik en zijn 17-jarig nichtje Lammechien in een boerderij schuin tegenover Jantien. Abbing woonde al zijn hele leven in Buinen. Hij was een zoon van schoolmeester Abbing die zijn carrière begonnen was in Buinen. De oude meester Abbing was niet bij iedereen geliefd geweest, hij waagde het namelijk om te verkondigen dat heksen niet bestonden.⁸⁰ In het (bij)gelovige Buinen kon niet iedereen deze rationele opvatting waarderen. De schoolmeester vertrok naar Elp en liet zijn zoon Lukas achter bij zijn kinderloze oom Hindrik Hamering. De ongetrouwde oom Hindrik liet een oude boerenplaats, die midden in het dorp lag, en al zijn bezittingen na aan zijn neef Lukas. Vanaf dat moment hoorde Lukas Abbing ineens bij de stand van de eigenerfde boeren.

Lukas en Hendrik Abbing waren op de avond van de tiende oktober niet thuis toen een groep jongemannen zingend langs hun huis liep. Lammechien kreeg de schrik van haar leven toen het gezang overging in het geluid van vallende glasscherven. Het huis werd met stenen bekogeld. De kleine in lood gevatte ruitjes sneuvelden en een steen raakte de hanglamp in de keuken, die met veel lawaai op de grond kapot viel. Lammechien vluchtte de schuur in en wachtte daar tot de mannen vertrokken waren. Bij thuiskomst troffen Lukas

Bijlage. Bewoning Buinen

1887

De bijlage is samengesteld op basis van Bevolkingsregisters van de gemeente Borger (1880-1890). De registers zijn in te zien via de website www.drentsarchief.nl.

De huisnummers (zonder toevoeging van de letter B) zijn terug te vinden op de plattegrond van Buinen 1887, zie pagina 72.

Niet op de plattegrond staan B1, B2, B79 en B80, gelegen aan de weg richting Borger; B30, B31, gelegen aan de Voorbosweg; B25 gelegen aan het kanaal.

Ook niet op de plattegrond staat B51 (bouwjaar 1889). B51 staat wel in de bijlage, want werd gebouwd kort na 1887. Van de volgende huisnummers is de lokatie onduidelijk: B17, B27, B28, B29, B40, B56, B59, B67.

S is school, M is molen en D is dok.

De aangegeven familierelaties hebben de hoofdkostwinner als uitgangspunt (vetgedrukt).

Bijvoorbeeld: B1 Jannes Schut is de hoofdkostwinner, hij is getrouwd met Annechien (+), Jan is zijn zoon, Jans is zijn kleinzoon. Hendrik en Roelof zijn de broers van de hoofdkostwinner.

<i>Huisnr</i>	<i>Bewoners</i>	<i>Beroep</i>	<i>Bouwjaar</i>
B1	Schut, Janne 1819-1899 + Annechien Smillinger 1830-1917 Kind: Jan 1857 + Hillechien Zuid Kleinkinderen: Jans 1885 (later nog Annechien 1888, Hinderkien 1890) Broers: Hendrik 1862-1887, Roelof 1873	Arbeider/ Klompemaker	1882
B2	Geugien, Evert 1836-1885 + Anna Helena Hooiveld 1840 Kinderen: Harm 1864, Geertien 1872, Roelfien 1876, Fenna Aleida 1880† Zwager: Egbert Hooiveld 1832-1882 (overleed in de zomer van 1882 op de Koedijk om 2 uur 's middags) Schoonzus: Jantje Hooiveld 1835	Dekker/ Naaister	
B3	Oldenbeuving, Jan 1836-1911 Schoonzus Fenna Boelens 1819-1894 (weduwe van Geert Oldenbeuving 1824-1875) Neven: Hendrik 1852-1889, Jan 1855 + Willemina Meijering 1861 Achterneef en achternichten: Geert 1885 (later nog Henderkien 1888, Fenna 1890)	Landbouwer	
B4	Warringa, Jan 1812 (weduwenaar van Roelfina Berends Smits 1812-1880) Kinderen: Egbert Warringa 1839 (trouwde in 1884 met Jantien Martens) Geert 1856 (vrijgezel, ook wel Geertoom) Jan 1843-1910 + Jantien Oldenbeuving 1842-1907 Kleinkinderen: Roelfien 1872, Hendrik 1874, Willemtien 1876, Jan 1878-1880 (oma en kleinzoon stierven op dezelfde dag), Jan 1880, Fennechien 1883	Landbouwer	
B5	Gesloopt		

Noten

- 1 Website: www.drentsarchief.nl. Alle gegevens wat betreft geboorte-, huwelijks- en overlijdensdatum zijn ontleend aan de via deze website beschikbare bevolkingsregisters en burgerlijke stand-documenten.
- 2 De kaart van Drouwenerveen en omgeving is samengesteld met behulp van: www.hisgis.nl, een digitale schatkist vol gegevens over grondeigenaren en bodemgebruik in 1832 en www.topotijdreis.nl, op deze website kan een reis door tweehonderd jaar landschaps-geschiedenis worden gemaakt.
- 3 M.A.W. Gerding, *Vier eeuwen turfwinning. De verveningen in Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel tussen 1550 en 1950*, HES, 't Goy-Houten 1995, p. 373.
- 4 K.P. Timmer, *De Drouwener venen. De geschiedenis van de ontwikkeling van een hoogveengebied van ca. 1650 tot 1914*, Borgerder Historische Monografieën nr. 3, Stichting Harm Tiesing, Borger 1992, p. 42.
- 5 C.H. Edelman ed., *De geschriften van Harm Tiesing over den landbouw en het volksleven van Oostelijk Drenthe*, Van Gorcum & Comp., Assen 1943, p. 101.
- 6 Beschrijving van veenbrandcultuur in: J.J. Brands ed., *Waar eens de boekweit bloeide. Schetsen uit de geschiedenis van Nieuw-Dordrecht*, REGIO-Projekt, Groningen 1994, p. 28.
- 7 *Nieuwe Veendammer Courant* 26 september 1896.
- 8 Harm Tiesing, *Over de Hunse: 'n vertelling veur 't Drèènsche volk*, Drukkerij Torenlaan, Assen [1944].
- 9 J. Pranger, *Drouwenerveen een dorp in het veen*, Van Gorcum, Assen 2015, p. 21-24.
- 10 Vincent Tassenaar, *Het Verloren Arcadia. De biologische levensstandaard in Drenthe, 1815-1860*, Labyrinth Publication, Capelle a/d IJssel 2000, p. 231.
- 11 Harm Tiesing, 'Uit eene Drentsche familiegeschiedenis', *Nieuwe Drentsche Volksalmanak*, 47 (1929), p. 35-43.
- 12 *Provinciale Drentsche en Asser Courant* 16 november 1853.
- 13 *Provinciale Drentsche en Asser Courant* 5 december 1855.

- 14 A. van der Valk, *1886-1986 Honderd jaar Openbaar lager onderwijs te Drouwenerveen. Een beknopte samenvatting*, 1986; J. Pranger, *Drouwenerveen een dorp in het veen*, Van Gorcum, Assen 2015, p. 118, 119, 123.
- 15 H. Tiesing, *Over de Hunse*, p. 232.
- 16 R. Reinsma, *Scholen en schoolmeesters onder Willem I en II*, N.V. voorheen Van Keulen Periodieken, Den Haag z.j., p. 150.
- 17 Kohier der Schoolgelden, schooljaar 1854-1855, gemeente Borger, Archief gemeente Borger-Odoorn, Exloo.
- 18 H. Wester, *Korte en nuttige leeslesjes, naar de vatbaarheid en den smaak van kleine kinderen: een schoolboek*, Schierbeek, Groningen 1847.
- 19 P.Th.F.M. Boekholt en E.P. de Booy, *Geschiedenis van de school in Nederland, vanaf de middeleeuwen tot aan de huidige tijd*, Van Gorcum, Assen 1987, p. 106.
- 20 Harm Tiesing, 'Hoe eene nederzetting in Drente tot stand kwam', *Vragen van den dag*, 29 (1914), p. 840-857.
- 21 Edelman, *De geschriften van Harm Tiesing*, p. 424.
- 22 *Provinciale Drentsche en Asser Courant* 30 april 1859.
- 23 D. Stork-Van der Kuyl, *De Drentse boerin. Haar plaats in de samenleving*, Van Gorcum & Comp. N.V., Assen 1952, p. 37; Edelman, *De geschriften van Harm Tiesing*, p. 389-392.
- 24 D. Stork-Van der Kuyl, *De Drentse boerin*, p. 38, 107.
- 25 K. van der Kley, 'De positie van de "Jeugd" in het Drentse dorp', *Nieuwe Drentsche Volksalmanak*, 57 (1939), p. 23-30, aldaar p. 26; Romanfiguur wordt gecorrigeerd door het jongelingschap in Anne de Vries 'Tussen geld en liefde', in: *Groot-Nederlands boerenboek*, Callenbach, Nijkerk 1936.
- 26 De route van Drouwenerveen naar Buinen is uitgestippeld met behulp van een Topografische Militaire kaart die verscheen tussen 1850 en 1864, in te zien op www.topotijdreis.nl; beschrijvingen van Harm Tiesing, Edelman, *De geschriften van Harm Tiesing*, p. 234 en in Harm Tiesing, *Uit en over Drenthe*, Grafimix, Drouwen 2003, p. 340.
- 27 Harm Tiesing, *Uit en over Drenthe*, p. 337.
- 28 Anne de Vries, *Hilde*, Callenbach, Nijkerk 1939 p.10.
- 29 J. Poortman, 'Boerenhuizen en hun omgeving' in: J. Poortman ed., *Drente. Een handboek voor het kennen van het Drentsche leven in voorbije eeuwen*, I, J.A. Boom & zn, Meppel 1943, p. 195-224; Edelman, *De geschriften van Harm Tiesing*, p. 237-257.
- 30 Staten van de deuren en vensters en van het aantal bewoners van de huizen in het kerspel Borger; 1810, Drents Archief, Assen. Toegang 0451 Kerspel Borger.
- 31 Harm Tiesing, 'Beëwerken in Drenthe', *Vragen van den dag*, 40 (1925), p. 698-703.
- 32 Harm Tiesing, 'Het Drentsche boerenhuis en zijne omgeving', *Vragen van den dag*, 33 (1918), p. 130-146.
- 33 Harm Tiesing, 'De meiersstand en het meiersstelsel in Drente', *Vragen van den dag*, 24 (1909), p. 673-688.

Bronnen & Literatuur

Interviews en gesprekken

Marchien Gerrits
Harm Huiting
Jantje Bril-Huiting
Grietje Luinge-Huiting
Roelfien Stiepel-Hadderingh
Jantje Brouwer-Haddering
Rika Keizer-Haddering
Hennie Kamps-Weggemans
Grietje Luitjens-Stel
Roel Huizing
Egbert Eggens
Tinus Hagting
Eeuwe Fokkens
Geert Kuiper
Jan Copinga
Geesje Dijkstra-Dekker
Jan van Gerner
Roelof Meursing

Klaas Huiting
Geert Copinga
Willem Wolters
Jo Sanders-Smeenge

Archieven

Archief gemeente Borger-Odoorn, Exloo

- Kohier der Schoolgelden, schooljaar 1854-1855, gemeente Borger.
- Hoofdelijke omslag 1912, gemeente Borger.

Drents Archief, Assen

- Staten van de deuren en vensters en van het aantal bewoners van de huizen in het kerspel Borger; 1810. Toegang 0451 Kerspel Borger.
- Prisering der huizen en hoven Buinen 1642. Toegang 0001 Oude Staten archieven, 1344-1815.
- Toegang 0493 Marke Buinen.

- Kaarten vervaardigd door de tekenaars van het Kadaster ten behoeve van de schatting van percelen voor de herziening van de belastbare opbrengst van ongebouwde eigendommen, (c. 1882-1887). Toegang 0179 Instanties belast met de schattingen voor de grondbelasting
- Toegang 0107 Arrondissementsrechtbank te Assen 1878-1937

Nationaal Archief, Den Haag

- Stamboeken Onderofficieren en Minderen na 1813, nummer toegang 2.13.09

Kadaster Archief

Literatuur

- Baas, T., 'Bijgeloof uit Buinen', *Ons Waardeel Drents Historisch Tijdschrift*, (1984) nr. 1, p. 33-34.
- Bergmans-Beins, J., *Het bloed kruipt waar 't niet gaan kan*, Kluwer, Deventer 1933.
- Bieleman, J., ed., *Boerenlandschap in beweging. Anderhalve eeuw boerenbedrijf in Drenthe en het Drents Landbouwenootschap*, REGIO-Projekt, Groningen 1994.
- Boekholt, P.Th.F.M. en E.P. de Booy, *Geschiedenis van de school in Nederland, vanaf de middeleeuwen tot aan de huidige tijd*, Van Gorcum, Assen 1987.
- Brands, J.J. ed., *Waar eens de boekweit bloeide. Schetsen uit de geschiedenis van Nieuw-Dordrecht*, REGIO-Projekt, Groningen 1994.
- Dijk, C. van, *Duizend-en-één Drenten 1800-1900*, Klencke

Pers, Emmen 2004.

- Dros, Nico, 't Old gebruik. De kracht der traditie in de zanddorpen van negentiende eeuws Drenthe' in: Wantje Fritschy en Leo Douw ed., *Oost-Nederland in de negentiende eeuw*, VU Uitgeverij, Amsterdam 1988.
- Edelman, C.H. ed., *De geschriften van Harm Tiesing over den landbouw en het volksleven van Oostelijk Drenthe*, Van Gorcum & Comp., Assen 1943.
- Gerding, M.A.W., *Geschiedenis van Drenthe. Een nieuw perspectief*, Van Gorcum, Assen 2018.
- Gerding, M.A.W., *Vier eeuwen turfwinning. De verveningen in Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel tussen 1550 en 1950*, HES, 't Goy-Houten 1995.
- Gerding, M.A.W., 'De Drentse marke', *Waardeel Drents Historisch Tijdschrift*, (2016) nr. 4, p. 3-9.
- Groot, J.P., *De leefbaarheid van de dorpen in de gemeente Borger. Een methodologische studie inzake de waardering van het wonen in plattelandskernen*, Landbouwhogeschool, Wageningen 1969.
- Huizen, N. van en I. 't Hart, *De verwachting blijft 1837-1987. 150 jaar Gereformeerde Kerk Borger*, Borger 1987.
- Kley, K. van der, *Het Drentse volkskarakter*, 2e druk; Kinheim uitgeverij Heiloo 1946.
- Kley, K. van der, 'De positie van de "Jeugd" in het Drentse dorp', *Nieuwe Drentsche Volksalmanak*, 57 (1939), p. 23-30.
- Klompmaker, H., ed., *Vergeten geschriften van Harm Tiesing*, Stichting Oud-Borger, Borger 1984.
- Leeuw, Ger de, *Wij, eenvoudige Drentse lui. Landverhuizers uit Drenthe (1846-1872)*, Beilen 2006.

De Onzichtbare Eik is het verhaal over twee Drentse dorpen op de Hondsrug. Het leven van de boerin Jantien Martens is de rode draad in het boek. De onbekende Jantien werd geboren in 1843 en stierf honderd jaar later in de bedstee, in 1944. Wat speelde zich gedurende een eeuw af in haar wereld?

Aan de hand van Jantien komen de twee dorpen tot leven. Een dorp op het veen en een dorp op het zand: Drouwenerveen, het geboortedorp van Jantien, en Buinen, het dorp waar ze tachtig jaar woonde.

Alledaagse, tragische en vrolijke gebeurtenissen werden in archieven en kranten opgespoord. Interviews met oude dorpsgenoten kleuren de geschiedenis verder in. Het resultaat is een gedetailleerde, lokale beschrijving van de eeuw van deze boerin. Jantien haar 'honderd jaar tussen boeren en burens' geeft een origineel inkijkje in de historie van een klein deel van het Drentse platteland. Plattegronden, stambomen, krantenknipsels en illustraties ondersteunen de tekst en helpen de lezer zich te verplaatsen in dit verhaal van het oude Drenthe.

De geschiedenis van Drouwenerveen en Buinen is herkenbaar maar ook uniek. Voor diegenen die ook in de geschiedenis van dorp, straat, huis of familielid willen duiken, wordt in het boek uitvoerig stilgestaan bij het gebruikte bronnenmateriaal en onderzoeksmethoden.

Ria Blom-Hoving (Gieterveen, 1968) is historica.

ISBN: 978-90-831098-8-6